

**NAQD PULSIZ TO'LOV TIZIMINI
TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR
PROBLEMS IN IMPROVING THE CASHLESS
PAYMENT SYSTEM**

Inomjonov Zayniddin Zafarjon o'g'li

Andijan state Institute of Technology student

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida naqd pulsiz to'lov tizimini takomillashtirish jarayonida yuzaga kelayotgan asosiy muammolar tahlil qilinadi. Moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi, texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, huquqiy bazadagi kamchiliklar va ishonch muammosi haqida fikr yuritiladi. Maqolada muammolar bilan birga ularni bartaraf etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ham bayon etiladi.*

Kalit so'zlar: *naqdsiz to'lov, raqamli iqtisodiyot, texnik infratuzilma, moliyaviy savodxonlik, ishonch, huquqiy baza.*

Abstract: *This article analyzes the main problems that arise in the process of improving the cashless payment system in the Republic of Uzbekistan. The low level of financial literacy, insufficient technical infrastructure, shortcomings in the legal framework and the problem of trust are discussed. The article presents proposals and recommendations for their elimination along with the problems.*

Keywords: *cashless payment, digital economy, technical infrastructure, financial literacy, trust, legal framework.*

So'nggi yillarda dunyo miqyosida raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi naqd pulsiz to'lov tizimlarining ahamiyatini yanada oshirdi. Jumladan, O'zbekistonda ham moliyaviy texnologiyalar rivojlanib, elektron to'lov vositalari, mobil ilovalar va bank xizmatlarining raqamlashtirilishi keng ommalashmoqda. Biroq, bu tizimlarni takomillashtirish jarayonida qator muammolar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish zaruriyati dolzarb masalaga aylangan. Naqd pulsiz to'lov

tizimlari bugungi kunda iqtisodiy rivojlanish, moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyatini kengaytirish, norasmiy iqtisodiyotni qisqartirish va davlat moliyasining shaffofligini oshirishda muhim vositaga aylangan. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda bu borada jiddiy islohotlar olib borilmoqda. Shunga qaramay, tizimni takomillashtirishda bir qator muammolar va to'siqlar mavjud bo'lib, ular moliyaviy inklyuziya, ishonch, texnologik barqarorlik va qonunchilik sohalarida o'z ifodasini topadi. Quyida shu muammolar tahlil qilinadi.

1. Texnologik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi: Naqd pulsiz to'lov tizimlarining samarali ishlashi barqaror internet tarmog'i, xavfsiz serverlar va zamonaviy texnologiyalarga tayanadi. Afsuski, ayrim chekka hududlarda internet tezligi past yoki doimiy uzilishlar mavjud bo'lib, bu foydalanuvchilarning elektron to'lovlardan foydalanishini cheklaydi. Bundan tashqari, ayrim kichik biznes subyektlarida POS terminallar yetishmasligi ham to'lov tizimini keng qamrab olishga to'sqinlik qiladi.

2. Aholining moliyaviy savodxonligi pastligi: Elektron to'lov vositalaridan foydalanishda aholining raqamli va moliyaviy savodxonligi muhim o'rin tutadi. Ko'pgina hollarda, fuqarolar elektron hamyonlar, bank kartalari yoki mobil ilovalar orqali qanday qilib to'lov qilishni bilishmaydi yoki ishonchsizlik tufayli foydalanishdan bosh tortadilar. Shu sababli, aholining moliyaviy madaniyatini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli targ'ibot ishlari talab etiladi.

3. Kiberxavfsizlik muammolari: Naqd pulsiz to'lov tizimlarida kiberxavfsizlik eng asosiy masalalardan biridir. Foydalanuvchi ma'lumotlarining o'g'irlanishi, firibgarlik holatlari va tizimga noqonuniy kirishlar to'lov tizimiga bo'lgan ishonchni pasaytiradi. Bu borada zamonaviy shifrlash texnologiyalari, ikki bosqichli autentifikatsiya va doimiy monitoring tizimlarini joriy etish zarur.

4. Huquqiy va tartibga soluvchi mexanizmlarning yetarli emasligi Naqd pulsiz to'lov tizimlarining huquqiy asoslari to'liq ishlab chiqilmagan bo'lsa, bu moliyaviy tashkilotlar va foydalanuvchilar o'rtasida nizolar kelib chiqishiga olib kelishi mumkin. Aniq va izchil qonunchilik bazasi, to'lov tizimlarining javobgarligi va foydalanuvchi huquqlarining himoyasi – bu sohani tartibga solishdagi muhim

omillardandir.

5. Naqd pulga bo'lgan odatiy ishonch Aholining katta qismi hali-hanuz naqd pulni ishonchliroq deb biladi. Ayniqsa, keksalar orasida elektron to'lovlarga nisbatan salbiy munosabat mavjud. Bu esa raqamli iqtisodiyotga o'tishda muhim psixologik to'siq bo'lib xizmat qiladi.

Naqd pulsiz to'lov tizimini takomillashtirish – bu bir yoqlama texnologik jarayon emas, balki kompleks yondashuvni talab qiluvchi ijtimoiy-iqtisodiy muammolarning yechimidir. Infratuzilmani modernizatsiya qilish, moliyaviy savodxonlikni oshirish, huquqiy asoslarni mustahkamlash va aholining ishonchini oshirish orqali naqd pulsiz iqtisodiyot sari izchil harakat qilish mumkin. Bu esa mamlakat iqtisodiyoti barqarorligining muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

6. Ishonch va madaniyat masalasi: Naqd pulsiz to'lovlar — bu ishonch asosida qurilgan tizim. Ammo: Aholining muayyan qatlami haligacha "qo'lda ko'rinadigan" (ya'ni naqd) pulga ishonch bildiradi; Savdogarlarning ba'zisi rasmiy to'lovni emas, naqd shaklni afzal ko'radi — bu soliqlardan yashirish istagi bilan bog'liq; Elektron tizimda xatoliklar sodir bo'lishidan qo'rqiladi. Madaniy yondashuv yetishmasligi bu tizimni keng joriy qilishda sezilarli to'siqdir.

7. Banklararo raqobat va monopoliyalashuv xavfi: Yana bir muammo – ayrim to'lov tizimlarining bozorga kirishi murakkab va ularning banklararo tranzaksiyalarda o'zaro teng sharoitda ishlamasligidir. Bu holat: Bozorda sog'lom raqobatni susaytiradi; Insonlar va korxonalarning bir nechta tizimdan birini tanlab, qolganlarini ishlatmasligiga olib keladi; Innovatsion xizmatlarni bozor chetidan qoldiradi.

8. Komissiyalar va yashirin xarajatlar: Ba'zi foydalanuvchilar naqd pulsiz to'lovlardan foydalanganda komissiya to'lovlarining borligidan norozi bo'lishadi. Masalan: Hisobdan hisobga o'tkazmalar uchun to'lov; Kartalarni to'ldirish yoki pul yechib olishda olinadigan komissiyalar. Bu ko'rinmas to'lovlar tizimga bo'lgan ishonchni pasaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. TURAEV SH. FINTEX VA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI. – TOSHKENT: INNOVATSIYA NASHRIYOTI, 2023.
2. JO'RAYEV O. “NAQD PULSIZ TO'LOV VOSITALARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY FINTEX TEXNOLOGIYALARINING O'RNI” // “IQTISODIYOT VA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR” JURNALI, 2023, №2.
3. RAXIMOVA M. “O'ZBEKISTON TO'LOV TIZIMLARINING INTEGRATSIYASI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI” // “BANK ISHI VA MOLIYA” ILMIY-AMALIY JURNALI, 2022, №4.
4. XASANOV B.A., KARIMOV A.I. BANK ISHI ASOSLARI. – TOSHKENT: “IQTISODIYOT”, 2020.